

ПЕДАГОГІЧНА ТА ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ

УДК 378.091:3:373.2.011.3-051-029:159.9
DOI <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2022.6.7>

Гальченко В. М.
*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки і психології дошкільної освіти
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*

ДИНАМІКА ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

DYNAMICS OF THE FORMATION OF THE FOUNDATIONS OF THE PROFESSIONAL CULTURE OF FUTURE EDUCATORS IN PRE-SCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS

У статті розкрито сутність поняття «професійна культура майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти»; визначено її компоненти та критерії, а саме: духовно-творчий (духовність, креативність, життєтворчість); когнітивний (пізнавальна активність; пізнавальна скрупульозність; когнітивні здібності); мотиваційно-ціннісний (особистісно-ціннісні орієнтації, професійно-ціннісні орієнтації, емоційна стійкість); рефлексивно-перцептивний (рефлексія, емпатія, соціальна винахідливість); інструментальний (професійна компетентність, організаторські здібності, комунікативна компетентність). Особливої уваги надано духовно-творчому компоненту, який передбачає творчість на рівні фундаментальних перетворень, якісних змін, трансформацій особистості майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти. Виокремлено духовно-творчі характеристики як здатність майбутнього педагога створювати красу й гармонію в середині й довкола себе. До основ професійної культури майбутніх вихователів було віднесено: оволодіння студентами загальною культурою, духовною культурою, професійною мотивацією, професійними компетентностями, навичками соціальної перцепції та життєтворчості. Особливої уваги надано детальному опису результатів повторної діагностики студентів експериментальної та контрольної груп за всіма компонентами та критеріями. Результати кількісного та якісного аналізу засвідчили позитивну динаміку у формуванні основ професійної культури у студентів експериментальної групи. Це засвідчило ефективність розробленої та попередньо впровадженої на формуальному етапі дослідження технології формування основ професійної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Ключові слова: професійна культура, майбутні вихователі, заклад дошкільної освіти, компоненти професійної культури, контрольний експеримент, повторна діагностика.

The article reveals the essence of the concept of «professional culture of future educators of preschool education institutions»; its components and criteria are defined, namely: spiritual and creative (spirituality, creativity, life creativity); cognitive (cognitive activity; cognitive scrupulousness; cognitive abilities); motivational and value (personal value orientations, professional value orientations, emotional stability); reflexive-perceptive (reflection, empathy, social ingenuity); instrumental (professional competence, organizational skills, communicative competence). Special attention is paid to the spiritual and creative component, which involves creativity at the level of fundamental transformations, qualitative changes, transformations of the personality of the future teacher of the preschool education institution. Spiritual and creative characteristics are singled out as the ability of the future teacher to create beauty and harmony in and around himself. The basics of the professional culture of future educators included: students' mastery of general culture, spiritual culture, professional motivation, professional competences, skills of social perception and life creativity. Particular attention was paid to the detailed description of the results of re-diagnosis of students of the experimental and control groups according to all components and criteria. The results of the quantitative and qualitative analysis showed positive dynamics in the formation of the foundations of professional culture among the students of the experimental group. This testified to the effectiveness of the technology developed and previously implemented at the formative stage of the research to form the foundations of the professional culture of future teachers of preschool education institutions.

Key words: professional culture, future educators, preschool education institution, components of professional culture, control experiment, re-diagnosis.

Вступ. Війна в Україні стала наріжним каменем трансформаційних процесів, які торкнулися українського суспільства загалом та кожного громадянина зокрема. Наслідки таких стрімких змін спонукають до перегляду підходів у професійній підготовці сучасних вихователів закладів дошкільної освіти. Саме від педагогів дошкільної освіти залежить виховання найменших громадян нашої держави на засадах демократизму, гуманізму та покликань оновленої реальності.

Сучасний вихователь повинен володіти не тільки знанням методик роботи з дітьми, знати психологічні особливості вихованців, а й мати сформовані особистісні якості й властивості, які сприятимуть мобільності та гнучкості в організації освітнього процесу з дітьми дошкільного віку в умовах війни та після неї, педагогічні вміння та здібності щодо забезпечення гармонічного розвитку дитини дошкільного віку.

Вища педагогічна освіта має забезпечувати підготовку майбутнього педагога готового й здатного

до творчого підходу щодо розробки та впровадження модернізованих освітніх програм, формування активної, креативної, компетентної особистості. Тобто означені характеристика майбутнього фахівця є невід'ємними складовими його професійної культури.

В дошкільному дитинстві створюється життєвий сценарій підрастаючої особистості, в якому провідна роль належить вихователю. Педагог, який працює з дошкільниками повинен мати широкий світогляд, високий рівень самосвідомості й творчості, оптимістичне налаштування, здатність вести за собою, допомагаючи вихованцям створювати гармонійний внутрішній світ.

Метою цієї статті є розкриття динаміки формування основ професійної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти на основі аналізу результатів контрольного етапу експерименту.

Виклад основного матеріалу. Важливими для нашого експерименту стали наукові розвідки Г. Балла, В. Виноградова, І. Зязюна, Л. Когана, І. Колмогорової, Г. Кочеткова, Н. Кузьміної, В. Кравцова, А. Лимарь, Г. Маркової, М. Михайліченко, І. Сабатовської, Г. Сагач, В. Семиченко, В. Сластьоніна Є. Шиянова та ін.

Зокрема, І. Сабатовська вказує, що основи як професійної, так і загальної культури закладаються всебічною підготовкою фахівця, яка повинна включати: «фундаментальну методологічну й світоглядну підготовку; широку гуманітарну підготовку; теоретичну й практичну підготовку з профільних дисциплін; творчу підготовку за фахом; підготовку в галузі науково-дослідної й дослідно-конструкторської роботи, формування навичок самостійної творчої діяльності» [6].

Важливою для нашого дослідження вважаємо думку відомих дослідників І. Зязюна та Г. Сагач, які ключовими показниками професійної культури педагога вважають його системний світогляд, модельне мислення, праксеологічну, рефлексивну й інформаційну озброєність, компетентність спілкування та управління, конкретно-предметні знання тощо [4].

Аналіз наукових праць зазначених авторів дозволив нам визначити, що саме слід вважати «основами професійної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти». Відтак, до основ професійної культури майбутніх вихователів відносимо: оволодіння студентами загальною культурою, духовною культурою, професійною мотивацією, професійними компетентностями, навичками соціальної перцепції та життєтворчості.

Беручи до уваги напрацювання таких учених, як В. Жулай, І. Зязюн, М. Кравцов, М. Лапкін, В. Лобунець, Л. Подоляк, А. Реан, М. Резніченко, С. Смирнов, В. Юрченко, а також власні науково-практичні надбання, нами було раніше надано, а у цій статті доповнено, власну дефініцію: професійна культура майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти – це наявність в особистості духовного багатства (трансцендентальних цінностей), яскраво вираженої творчої індивідуальності, готової та здатної до

нововведень і перетворень; особливих особистісних якостей (гуманізму, необумовленої любові до дітей, педагогічного оптимізму, толерантності, тактовності тощо); соціальної перцепції та винахідливості; професійних компетентностей педагогічної діяльності в галузі дошкільної освіти; організаційних здібностей, лідерських якостей, зовнішньої естетичної привабливості.

У вищепредставленій дефініції чітко простежуються, визначені нами, наступні компоненти та критерії професійної культури майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти, а саме: духовно-творчий (духовність, креативність життєтворчості); когнітивний (пізнавальна активність; пізнавальна скрупульозність; когнітивні здібності); мотиваційно-ціннісний (особистісно-ціннісні орієнтації, професійно-ціннісні орієнтації, емоційна стійкість); рефлексивно-перцептивний (рефлексія, емпатія, соціальна винахідливість); інструментальний (професійна компетентність, організаторські здібності, комунікативна компетентність) [2].

У контексті військових подій в Україні, на нашу думку, компоненти набувають нового відтінку, пов'язаного з готовністю майбутнього фахівця до педагогічної діяльності в екстремальних умовах. Тому особливої уваги слід надати формуванню такого компонента професійної культури майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти, як духовно-творчий. Вважаємо, що духовно-творчі характеристики – це здатність людини створювати красу й гармонію в середині й довкола себе. Це такі якості й властивості майбутнього вихователя, як людська гідність, відданість справі, відповідальність, надійність, толерантність, необумовлена любов до дітей, соціальна винахідливість, прагнення до самовдосконалення й саморозвитку.

Духовність передбачає не всяку творчість, а творчість на рівні фундаментальних перетворень, коли виникають якісні зміни, трансформації, оновлення. На кшталт: «змінився сам, і довкола тебе зміняться інші люди». Людина, яка проходить свій життєвий шлях тільки запозичуючи чужі норми й зразки життєдіяльності, і не виробляє власних, не зможе стати вільною й самодостатньою особистістю. У свою чергу, майбутній педагог, здатний до духовно-творчого самовдосконалення, який постійно працює над своїм духовним світом, прагне нових знань, стає спроможним передати такий духовний досвід дітям і сприяти трансформаційним змінам цілого покоління.

Схиляємося до думки Г. Балла, який вважає, що розвиненість професійно важливих компонентів мотивації та самосвідомості на рівні духовності професіонала виявляється у любові до своєї професії, максимальному спрямування інструментальних здібностей особистості (включно з її творчими можливостями) на реалізацію притаманного конкретній професії провідного нормативного смислу, налаштованості на педагогічну комунікацію (передавання учням і колегам своєї майстерності) [1].

Відтак, «духовно-творчий розвиток – це якісні зміни, які відбуваються у свідомості майбутнього

фахівця у процесі спілкування, навчання, самоосвіти та різних видів діяльності, й призводять до появи таких новоутворень у психіці, як необумовлена любов, розширення свідомості, гуманістичне світобачення, свобода вибору, оптимістичність, високий творчий потенціал» [5, с. 50].

З метою формування основ професійної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти нами було впроваджено власну освітню технологію, до якої увійшли: комплексна програма «Колесо професіоналізму майбутнього педагога» (тренінги, спрямовані на формування кожного із визначених вище компонентів професійної культури майбутнього фахівця). Тренінги створені на основі власне розроблених технік та модифікованих нами варіантів вправ таких авторів, як В. Большаков, І. Булах, М. Кашапов, Л. Семенча, В. Штепа, Т. Яценко та ін.

Також технологія включала передбачені у навчальних планах спеціальності, різні види практики: навчально-педагогічної (2-й курс бакалаврату), виробничої практики в групах раннього віку (3-й курс бакалаврату), виробничої (4-й курс бакалаврату за обраною освітньо-професійною програмою), науково-педагогічної (1-й курс магістратури); організацію та проведення благодійної акції «Дитинство: крок у майбутнє», Фестивалю казки «Казковий феєрверк» (театралізація казок).

Аналіз результатів повторної діагностики рівня сформованості професійної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засвідчив позитивну динаміку означеного феномена. Детально опишемо результати контрольного етапу експерименту із зазначенням їхньої статистичної значущості.

Повторна діагностика рівня сформованості основ професійної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти була проведена упродовж I семестру 2021–2022 навчального року зі студентами 3 курсу спеціальності «Дошкільна освіта» педагогічного факультету НПУ імені М.П. Драгоманова. Кількість задіяних до контрольного етапу експерименту студентів склала 50 осіб (усі жіночої статі). До експериментальної групи (далі ЕГ) було віднесено студентів групи 3А, до контрольної групи (далі КГ) – студентів групи 3Б. Далі представимо

кількісні та якісні результати повторного констатувального (або ж контрольного) етапу експерименту.

Під час повторного діагностування студентів за *духовно-творчим компонентом* було зафіксовано позитивні зміни порівняно з констатувальним етапом нашого дослідження. Результати продемонстровано на Рис. 1.1.

З рисунку бачимо, що студентів ЕГ з початковим (низьким) рівнем не було виявлено жодного, хоча на констатувальному етапі їх було 32%, в КГ істотних змін не відбулося (як і на попередньому етапі не було виявлено студентів з початковим рівнем); з адаптивним (достатнім) рівнем в ЕГ було виявлено 44% досліджуваних, що на 16% менше, ніж на констатувальному етапі (52% студентів), в КГ – 80% досліджуваних (на констатувальному етапі їх було 84%); з репродуктивно-прогностичним (середнім) рівнем – 32% досліджуваних (на констатувальному етапі – 16% студентів), в КГ було виявлено 12% досліджуваних (на констатувальному етапі – 16% студентів); з пошуково-творчим (високим) рівнем було виявлено 24% студентів, попередньо – жодного, в КГ лише 8% досліджуваних виявилось з пошуково-творчим рівнем, на констатувальному етапі не було виявлено жодного студента.

На нашу думку, такі результати свідчать про позитивну динаміку сформованості основ професійної культури за *духовно-творчим компонентом* у студентів ЕГ. У процесі аналізу нами було зафіксовано й якісні зміни, зокрема, після впровадження формувальної роботи студенти ЕГ під час практичних занять та культурно-виховних заходів почали виявляти більше духовних якостей: необумовлену любов до ближніх, творчий підхід до життя, сміливість та винахідливість під час подолання протиріч та пошуку неординарних рішень, прагнення до самовдосконалення та саморозвитку. Такі трансформації пов'язуємо також з особливостями освітнього процесу в умовах пандемії, за яких студенти навчилися віднаходити додаткові творчі зусилля, розкривати приховані можливості виходу з нестандартних життєвих ситуацій. Саме з цим фактом пов'язуємо збільшення пошуково-творчого рівня на 8% у досліджуваних контрольної групи, з якими формувальна робота, як відомо, не проводилася.

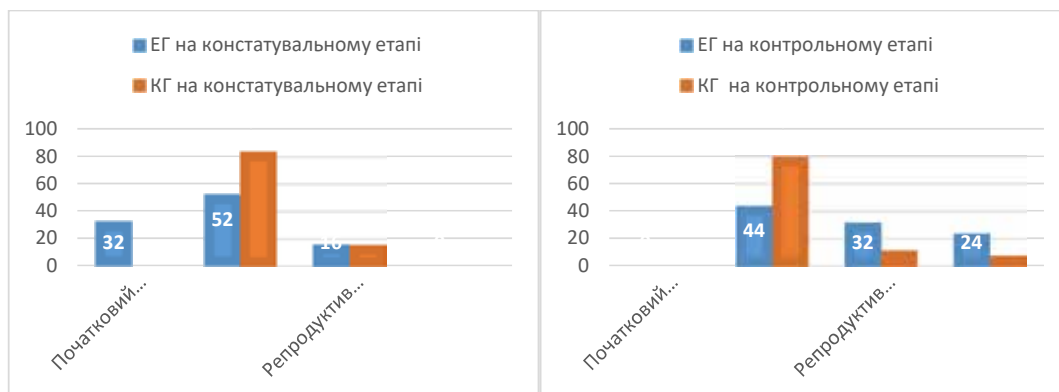

Рис. 1.1. Результати діагностики студентів ЕГ та КГ на констатувальному та контрольному етапах експерименту за *духовно-творчим компонентом*

Тепер розглянемо, які кількісні та якісні зміни констатовано під час аналізу результатів повторної діагностики студентів за *когнітивним компонентом*.

Після проведення формувальної роботи у студентів експериментальної групи було констатовано значні зрушення у сформованості когнітивного компоненту професійної культури. У зв'язку з тим, що студенти контрольної групи теж опановували освітні компоненти за освітньо-професійною програмою 012 «Дошкільна освіта», у них теж відбулися деякі якісні та кількісні зміни, але не настільки значущі, як у студентів експериментальної групи, з якими проводилася додаткова формувальна робота шляхом впровадження комплексної програми формування основ професійної культури. Результати повторної діагностики студентів обох груп представлені на Рис. 1.2.

З рисунку видно, що студентів ЕГ з початковим (низьким) рівнем сформованості когнітивного компонента професійної культури не було виявлено жодного (0%), хоча на констатувальному етапі таких студентів було 28%; з адаптивним (достатнім) рівнем в ЕГ було виявлено 20% досліджуваних (на констатувальному етапі – 24% студентів); з репродуктивно-прогностичним (середнім) рівнем було констатовано 44% студентів, під час первинної діагностики їх було виявлено лише 16%, тобто бачимо значне зростання за цим рівнем – на 28%; з пошуково-творчим (високим) рівнем було виявлено 36% студентів ЕГ (на констатувальному етапі – 32% досліджуваних).

Зважаючи на такі результати, можемо зробити висновок, що значні зрушення у сформованості когнітивного компоненту професійної культури відбулися: жодного студента не залишилося з початковим рівнем, а з репродуктивно-прогностичним їх кількість зросла на 28%. Також маємо підставити стверджувати, що значна частина студентів (32%) вже на констатувальному етапі демонструвала досить високий рівень знань, критичність мислення й заглибленість у суть професії вихователя, на контрольному етапі таких студенти стало на 4% більше. Отже, найзначущі зрушення відбулися на репродуктивно-прогностичному рівні. При цьому 8% (студентів перейшли з початкового (низького рівня) одразу на репродуктивно-прогностичний, а 20%

досліджуваних – з адаптивного (достатнього рівня на репродуктивно-прогностичний (середній). Тобто такі студенти почали виявляти більш стійке ціннісне ставлення до професії вихователя, краще розуміти мету та завдання майбутньої педагогічної діяльності, прагнення проникати у суть обраної професії, усвідомлено цікавитися освітніми компонентами, необхідними для оволодіння професією вихователя закладу дошкільної освіти.

Аналіз результатів студентів контрольної групи (КГ) за когнітивним компонентом засвідчив наступне: досліджуваних з початковим (низьким) рівнем сформованості когнітивного компонента професійної культури було виявлено 16%, на констатувальному етапі таких студентів було 24%; з адаптивним (достатнім) рівнем було виявлено також 16% досліджуваних (на констатувальному етапі – 12% студентів); з репродуктивно-прогностичним (середнім) рівнем було констатовано 28% студентів, під час первинної діагностики їх було виявлено 24%; з пошуково-творчим (високим) рівнем було виявлено 40% студентів (на констатувальному етапі – також 40% досліджуваних).

Такі результати свідчать, що в контрольній групі значних змін не відбулося. Зафіксовано незначні покращення, а саме: зменшення кількості студентів з початковим (низьким рівнем) на 8%, та їх збільшення з адаптивним (достатнім) і репродуктивно-прогностичним лише на 4%. Такі зміни пояснюємо природнім розвитком студентів під час навчання за обраною освітньо-професійною програмою. Також варто підкреслити вагому кількість студентів з високим рівнем сформованості когнітивного компоненту (40% досліджуваних), як під час первинної діагностики, так і під час повторної. Це засвідчує наявність у багатьох студентів контрольної групи потужного потенціалу, активного ставлення до освітньо-пізнавальної діяльності. В експериментальній групі кількість таких студентів була меншою на 8% на констатувальному етапі дослідження. Тобто студенти контрольної групи на констатувальному етапі показали вищі результати, але завдяки проведеній формувальній роботі результати студентів експериментальної групи на контрольному етапі значно покращилися (див. Рис. 1.2).

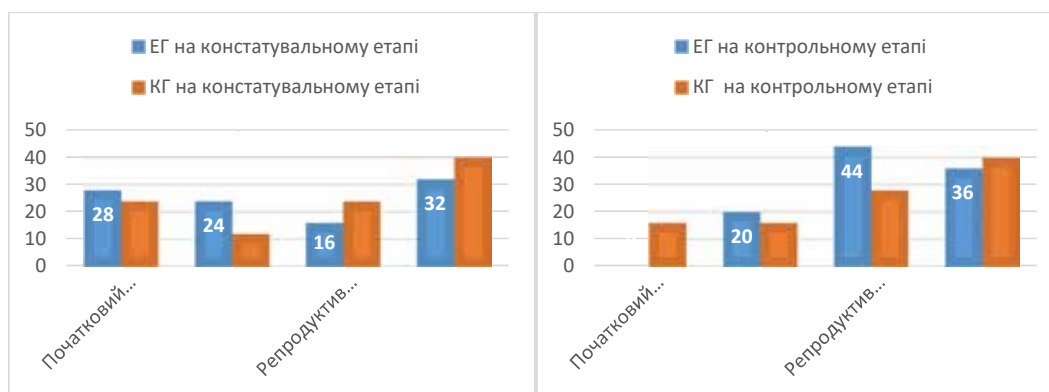

Рис. 1.2. Результати діагностики студентів ЕГ та КГ на констатувальному та контрольному етапах експерименту за когнітивним компонентом

Наступним критерієм професійної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, за яким проводилася повторна діагностика було обрано *мотиваційно-ціннісний*. Проведений кількісний та якісний аналіз результатів дозволив з'ясувати у якій мірі у студентів сформована здатність до саморегуляції та саморозвитку, вибору життєвих та професійних орієнтирів. Результати контрольного етапу дослідження за мотиваційно-ціннісним критерієм продемонстровано на рисунку 1.3.

Отже, на рисунку чітко простежується більш чітка динаміка у формуванні мотиваційно-ціннісного компоненту у студентів експериментальної групи після впровадження технології формування основ професійної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. У студентів контрольної групи істотних змін не відбулося. При цьому варто зауважити, що на констатувальному етапі експерименту було виявлено досить високу мотивацію студентів обох груп щодо саморозвитку та професійного зростання, здатність до вибору професійно та життєво значущих цінностей. Про це свідчить той факт, що під час первинної діагностики на початковому (низькому) рівні не виявилось жодного студента з обох груп, а на адаптивному (достатньому) – лише 4% досліджуваних КГ.

Повторна ж діагностика засвідчила кардинальні зміни у студентів ЕГ на пошуково-творчому рівні,

а саме: було виявлено 68% досліджуваних, на констатувальному етапі їх було 52%. Тобто відбулося зростання на 16% шляхом переходу студентів з репродуктивно-прогностичного та пошуково-творчий рівень. Такі кількісні та якісні зміни характеризуються підвищенням саморегуляції студентів, їхньої здатності не тільки усвідомлювати професійно значущі цінності, а й створювати власні способи поведінки в екстремальних ситуаціях професійної діяльності, використовувати засобів протидії стресу, тобто розвинутисть фрустраційної толерантності (стійкості до фрустраторів). Вважаємо, що фрустраційна толерантність є надзвичайно важливою рисою особистості сучасного вихователя закладу дошкільної освіти, оскільки з турбулентних ситуаціях сучасності йому потрібно зберігати емоційну рівновагу, несучи відповідальність за життя й здоров'я дітей дошкільного віку.

Наступним компонентом для аналізу було обрано *рефлексивно-перцептивний*.

З рисунку бачимо, що студенти контрольної групи мали значну перевагу щодо результатів за рефлексивно-перцептивним рівнем 60% досліджуваних, тому на контрольному етапі значна частина з них перейшла на пошуковий-творчий рівень внаслідок впливу змісту освітньо-професійної програми без додаткового впливу розробленої нами технології. Але при цьому студенти експериментальної групи

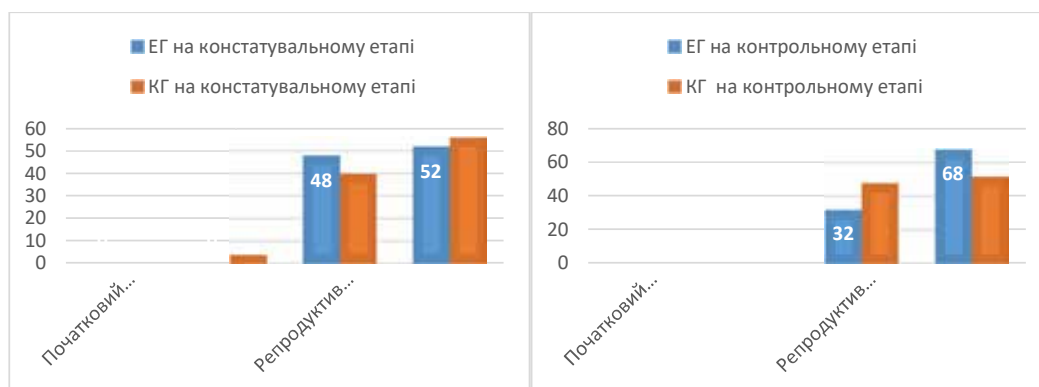

Рис. 1.3. Результати діагностики студентів ЕГ та КГ на констатувальному та контрольному етапах експерименту за мотиваційно-ціннісним компонентом

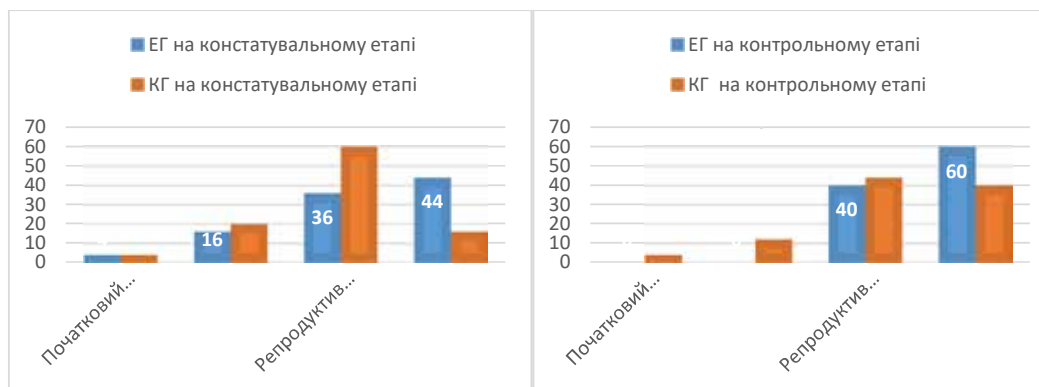

Рис. 1.4. Результати діагностики студентів ЕГ та КГ на констатувальному та контрольному етапах експерименту за рефлексивно-перцептивним компонентом

за результатами первинної діагностики продемонстрували вищі результати на пошуково-творчому рівні, ніж досліджувані контрольної групи, а саме, нами було виявлено 44% студентів, а після проведення формувальної роботи відбулися значні кількісні й якісні зміни, їх було виявлено 60%. Загалом за рефлексивно-перцептивним компонентом у студентів ЕГ відбулося зростання на 20%.

Нами було зафіксовано наступні якісні зміни: у студентів ЕГ значно покращилися навички соціальної перцепції, перш за все, рефлексії. Студенти стали спроможними глибше занурюватися у власний внутрішній світ, усвідомлювати свої позитивні й негативні сторони, визначати способи й засоби самокорекції та самовдосконалення. Тобто поглибився процес самопізнання. Це проявлялося під час практичних занять, на яких студенти вдавалися до рефлексії набутих професійних компетентностей. Також результати повторної діагностики засвідчили підвищення здатності студентів ЕГ глибше проникати у внутрішній світ дитини, зрозуміти його тенденції, унікальність та відмінність від дорослої людини, добирати методи індивідуального підходу до дитини, тобто виявляти соціальну винахідливість, яка є важливим критерієм рефлексивно-перцептивного компоненту професійної культури майбутніх вихователів ЗДО.

Соціальна винахідливість є здатністю особистості знаходити власну модель взаємодії з різними людьми, прагнення змінювати себе й навколишній світ на краще [3]. На нашу думку, на контрольному етапі дослідження студенти експериментальної групи продемонстрували свою спроможність в умовах дистанційного навчання винахідливо підійти до реалізації змісту освітньо-професійної програми та завдань виробничої практики.

Заключним на контрольному етапі експерименту було виявлення рівня сформованості основ професійної культури за інструментальним компонентом.

У зв'язку з тим, що під час пандемії студенти проходили практику дистанційно, особливих змін у сформованості професійної культури за інструментальним компонентом у студентів КГ не відбулося. Студенти ЕГ брали участь в онлайн-тренінгах,

виховних заходах та благодійних акціях, тому було виявлено вищі результати. Свідченням цьому стали досягнення, відображені на рисунку 1.5.

З рисунку бачимо, що на контрольному етапі експерименту нами не було виявлено жодного студента з початковим (низьким) рівнем в ЕГ (на констатувальному етапі також жодного досліджуваного не зафіксовано), при цьому серед студентів контрольної групи таких досліджуваних було виявлено 16% (на констатувальному етапі – 24%); з адаптаційним (достатнім) рівнем було зафіксовано 12% студентів ЕГ (на констатувальному етапі – 32%) та 24% досліджуваних КГ (на констатувальному етапі – також 24% студентів); репродуктивно-прогностичний (середній) рівень виявило 40% досліджуваних ЕГ (на констатувальному етапі – 24%), в контрольній групі виявлено 36% студентів (на констатувальному етапі їх було 28%), пошуково-творчий (високий) рівень продемонстрували 48% студентів ЕГ (на контрольному етапі – 44% досліджуваних) та 24% студентів КГ (на констатувальному етапі також було виявлено 24% студентів).

Такі результати повторної діагностики засвідчили зростання рівня професійної культури за інструментальним компонентом у студентів експериментальної групи на 20%, а у студентів контрольної групи лише на 8%. Важливо зазначити, що позитивна динаміка в контрольній групі зафіксована при переході з початкового рівня на репродуктивно-прогностичний (при цьому на низькому рівні залишилося ще 16% досліджуваних), а в експериментальній групі – з адаптивного рівня на репродуктивно-прогностичний (16%) і пошуково-творчий (4%). На початковому рівні в експериментальній групі попередньо не було виявлено студентів (0%).

Якісний аналіз результатів контрольного етапу експерименту за інструментальним компонентом засвідчує, що студенти експериментальної групи здатні у більшій мірі, ніж студенти контрольної групи, використовувати набуті у процесі навчання компетентності майбутньої професійної діяльності, схильні організувати діяльність – ставити мету, визначати послідовність дій, своєчасно приймати виважені рішення професійної діяльності у звичай-

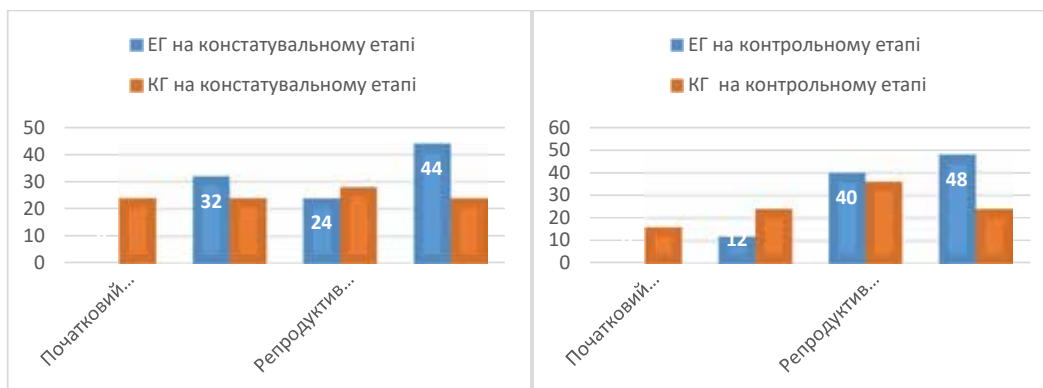

Рис. 1.5. Результати діагностики студентів ЕГ та КГ на констатувальному та контрольному етапах експерименту за інструментальним компонентом

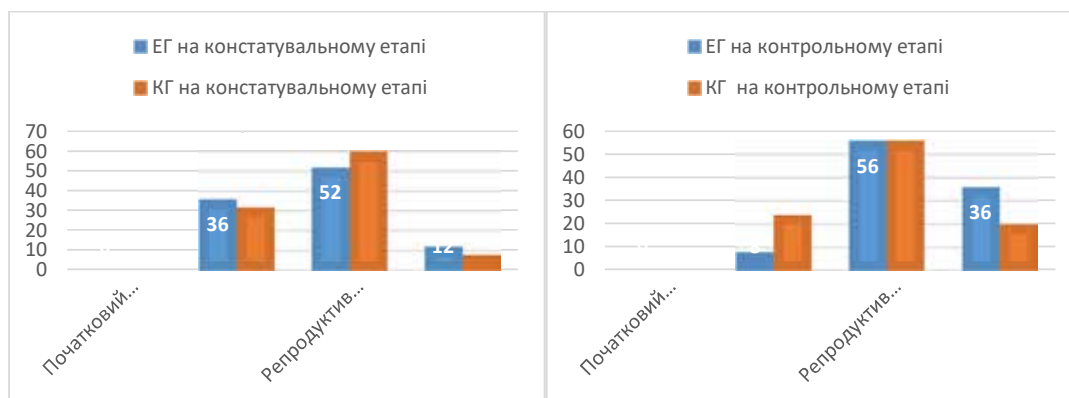

Рис. 1.6. Результати діагностики рівня сформованості основ професійної культури у студентів ЕГ та КГ на констатувальному та контрольному етапах експерименту за всіма компонентами

них та екстремальних умовах (під час війни, пандемії тощо), володіють комунікативною компетентністю, спроможні налагоджувати діалогічне спілкування з учасниками освітнього процесу на основі гуманістичних принципів.

Проаналізувавши рівень сформованості основ професійної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти за кожним із зазначених вище компонентів, перейдемо до опису загальних результатів експериментального дослідження, які відображені на рисунку 1.6.

З цього рисунку можна побачити, що рівень сформованості основ професійної культури у студентів експериментальної групи зріс на 16,61%, а у студентів контрольної групи – лише на 4,47%.

У свою чергу, порівняльний аналіз результатів двох груп на контрольному етапі експерименту засвідчив зростання рівня сформованості основ професійної культури у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти ЕГ на 11,84% у порівнянні з КГ.

Висновки. Таким чином, в результаті проведеної повторної діагностики на контрольному етапі експериментального дослідження нами було встановлено, що студенти експериментальної групи виявили вищий рівень сформованості основ професійної культури за всіма компонентами (духовно-творчим, когнітивним, мотиваційно-ціннісним, рефлексивно-перцептивним та інструментальним), порівняно зі студентами контрольної групи. Така позитивна динаміка результатів, продемонстрованих студентами експериментальної групи, а саме – 16,61%, засвідчує ефективність розробленої нами та впровадженої технології формування основ професійної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти на формуальному етапі дослідження.

Перспективи подальших наукових пошуків вбачаємо у виявленні впливу психологічних факторів (внутрішніх і зовнішніх) на формування основ професійної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Балл Г.О. Категорія «культура особистості» в аналізі гуманізації загальної та професійної освіти. *Педагогіка і психологія професійної освіти : результати досліджень і перспективи* / за ред. І.А. Зязюна, Н.Г. Ничкало. Київ, 2003. С. 51–61.
2. Гальченко В.М., Семенча Л.Г. Діагностика рівня розвитку професійної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. *Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки. Випуск 15 (60)*. С. 14–24. DOI: 10.31392/NPU-nc.series12.2021.15(60).02
3. Гальченко В.М. Чинники актуалізації соціальної винахідливості дошкільників. Народна освіта : Електронне видання Київського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів. Випуск 18. 2012.
4. Зязюн І.А., Сагач Г.М. Краса педагогічної дії. Київ : АПН України, 1997. 302 с.
5. Репетій С.Т., Гальченко В.М. Духовно-творчий розвиток як основа професійної культури майбутніх фахівців: філософсько-антропологічний аспект. Перспективи. Соціально-політичний журнал. Випуск 2. Одеса, Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 43–50.
6. Сабатовська І.С. Професійна культура особистості: структура та критерії вимірювання. http://www.confcontact.com/20110531/so_sabat.htm (Дата звернення: 02.01.2023 р.).